

Regiezitting in het licht van de internationale arbitrage

*Prof. mr. A.J. van den Berg**

Inleiding

Case-management is een actueel onderwerp voor de Nederlands rechtspraak. Als een van de eerste stelde de Commissie fundamentele herbezinning van het Nederlands burgerlijk procesrecht (“de Commissie”) het systematisch aan de orde in haar Interimrapport van 2003.¹ De Raad voor de Rechtspraak (“de Raad”) volgde met het project Versterking regiefunctie van de rechter in 2004.² En in het Eindrapport van de Commissie zijn nader uitgewerkte aanbevelingen op het terrein van case-management te vinden.³

De Commissie is het met de Raad eens dat de publieke dienstverlening en de efficiency in een aantal gevallen beter gediend zijn met een versterking van de regiefunctie van de rechter.⁴ Echter, zij constateert daarbij helaas dat er tot op heden weinig literatuur in Nederland bestaat over hoe deze regisseur/rechter het beste vorm te geven.⁵ De Raad en de Commissie kijken wel naar het buitenland, met name de Woolf Reformes uit 1996 in Engeland⁶, doch laten een ander mogelijke bron van inspiratie onbesproken: de internationale arbitrage. Het doel van deze bijdrage is dan ook enig, hopelijk, relevante informatie te geven over de case-management in de internationale arbitrage, en in het bijzonder de regiezitting.

Preparatory Conference

Een belangrijk onderdeel van case-management is de regiezitting, in de internationale arbitrage aangeduid met “Preparatory Conference”. In iedere zaak van enige omvang is het thans gebruikelijk dat een dergelijke bijeenkomst plaatsvindt zodra het scheidsgerecht is samengesteld.⁷ Het is veelal de eerste daad van het scheidsgerecht de datum voor de

* Voorzitter, Nederlands Arbitrage Instituut (Rotterdam); hoogleraar EUR (Rotterdam); partner, Hanotiau & van den Berg (Brussel); email: ajvandenbergh@hvdb.com.

¹ W.D.A. Asser, H.A. Groen en J.B.M. Vranken, EEN NIEUWE BALANS. INTERIMRAPPORT FUNDAMENTELE HERBEZIENING NEDERLANDS BURGERLIJK PROCESRECHT (Den Haag, 2003) par. 6.3.4 (“Interimrapport 2003”).

² “Jaarplan voor de rechtspraak 2004”, p. 17 en 19, <http://www.rechtspraak.nl/Gerechten/RvdR/Publicaties/Jaardocumenten.htm>; zie ook “Jaarplan voor de rechtspraak 2005”, p. 8, 11, 23, en 32; “Jaarplan voor de rechtspraak 2006”, p. 11, 24, en 32.

³ W.D.A. Asser, H.A. Groen en J.B.M. Vranken, UITGEBALANCEERD. EINDRAPPORT FUNDAMENTELE HERBEZIENING NEDERLANDS BURGERLIJK PROCESRECHT (Den Haag, 2006) p. 77-87 (“Eindrapport 2006”).

⁴ Eindrapport, p. 103.

⁵ Eindrapport, p. 78.

⁶ Lord Woolf, ACCESS TO JUSTICE (Londen 1996), <http://www.dca.gov.uk/civil/final/index.htm>.

⁷ Het NAI Arbitragereglement van 1986 bevatte reeds de bepaling dat het scheidsgerecht op verzoek van een partij of uit eigen beweging na ontvangst van het arbitragegedossier dan wel in een later stadium van het geding, “een bijeenkomst met partijen [kan] houden teneinde overleg te

bijeenkomst in overleg met de advocaten van partijen vast te stellen. Meestal is dat binnen vier tot acht weken. De bijeenkomst wordt bijna altijd op de plaats van arbitrage gehouden, ofschoon ook wel eens een andere plaats wordt gekozen om redenen van besparing van tijd en kosten.

De onderwerpen van overleg en de agenda van de Preparatory Conference zijn tegenwoordig bijna altijd gebaseerd op de hierna te bespreken UNCITRAL Notes.

Het scheidsgerecht (zijn voorzitter, althans de secretaris) bereidt de bijeenkomst voor door de partijen uit te nodigen overleg te plegen over de te voeren procedure en de uitkomst van hun overleg aan het scheidsgerecht schriftelijk te berichten een aantal dagen voorafgaand aan de bijeenkomst. Indien en voor zover zij het eens worden, zal dit een gezamenlijk bericht zijn. Ten aanzien van de onderwerpen waarover zij geen overeenstemming kunnen bereiken, bericht iedere partij het scheidsgerecht afzonderlijk.

Op die manier wordt het beginsel van partij-autonomie in de arbitrage ten volle benut, wordt het aantal procedurele twistpunten op de Preparatory Conference beperkt en weten de partijen en het scheidsgerecht wat hen te wachten staat op de Conference. Daarbij komt het nogal eens voor, dat partijen op de bijeenkomst alsnog overeenstemming bereiken. Voor zover dat niet het geval is, beslist het scheidsgerecht op de bijeenkomst zelf of onmiddellijk daarna.

Het een en ander wordt na de bijeenkomst vastgelegd in een Procedural Order (ook wel aangeduid als "Order No. 1"). Vaak wordt deze eerst nog in concept voor commentaar aan de partijen voorgelegd.

Na Order No. 1 is de case-management van een internationale arbitrage in handen van de voorzitter van het scheidsgerecht in samenwerking met de secretaris (griffier). Een goede secretaris kan veel zelf afhandelen en is erop getraind de voorzitter te raadplegen in die gevallen waarin het delicaat of gecompliceerd wordt. De secretaris is meestal gemakkelijk toegankelijk voor partijen en het contact is dan ook veelvuldig. De rol van het arbitrage-instituut is in deze fase die van een kwaliteitsbewaker, in het bijzonder met betrekking tot voortgang van de procedure (zoals doorlooptijden).

De Preparatory Conference is vaak niet de enige regiezitting. Van tijd tot tijd worden in internationale arbitrages ook nog vervolgbijeenkomsten georganiseerd (zgn. "status meeting"), in persoon of via telefonische conferentie, teneinde de procedure nader vorm te geven en waar nodig bij te sturen.

Telefonische conferenties tussen het scheidsgerecht (althans de voorzitter) en de advocaten van de partijen komen in de internationale arbitrage regelmatig voor. In het bijzonder worden zij gebruikt voor kwesties inzake "disclosure of documents" en voorlopige maatregelen.

voeren omtrent het verloop van de procedure en/of de feitelijke en juridische geschilpunten nader te bepalen" (art. 23(4)).

In arbitrage is sprake van een “privé rechter” wiens identiteit van het begin af aan bekend is en niet pas een paar weken voor de zitting zoals dat in meeste procedures bij de Nederlandse rechter het geval is. De Raad en de Commissie willen – mijns inziens terecht – daar van af en bij aanvang in iedere daarvoor in aanmerking komende zaak een verantwoordelijke rechter aanwijzen (de zgn. zaaksrechter).⁸ De Nederlandse Vereniging voor de Rechtspraak heeft haar bedenkingen: de rechter zou worden overspoeld met emails.⁹ De ervaring in internationale arbitrage leert dat dat allemaal wel meevalt indien het goed wordt georganiseerd en uitgevoerd. Email verkeer wordt veelal gefilterd door de secretaris van het scheidsgerecht. Een aantal van 40 tot 100 emails per dag (afgezien van spam) is gewone kost voor het bedrijfsleven en de advocatuur. Waarom zou dat voor het rechtsbedrijf anders zijn? Veel belangrijker is dat een zaak van het begin af aan een identificeerbare en zelfde rechter heeft die de advocaten van partijen tijdig kan aanspreken en zo nodig ingrijpen indien dreigt dat bijvoorbeeld termijnen worden overschreden.

Dit alles kan gevolgen hebben voor de taak van de rolrechter. De Commissie staat een samenspel tussen de zaakrechter en de rolrechter voor ogen.¹⁰ Voor de buitenstaander zou dat verwarrend kunnen zijn. Mijns inziens ware het beter dat er per zaak één aanspreekpunt is; de zaaksrechter bijgestaan door de griffier. Bij die taakverdeling zou de rolrechter een functie gaan vervullen die vergelijkbaar is met die van het secretariaat van een arbitrage-instituut tijdens de arbitrale procedure, die bijvoorbeeld de voortgang van de zaken in het oog houdt. Scheidsgerechten geven op hun beurt alle belangrijke procesverrichting door aan het secretariaat (meestal per email).

Terug naar de internationale arbitrage: de aanpak van “Stuurt u maar eerst eens een Memorie van Eis en een Memorie van Antwoord, en daarna zien wij wel verder” voldoet niet meer. Internationale arbitrage wordt bij aanvang in detail gepland. In de meeste gevallen is dat van het begin tot het einde van de procedure, doch in sommige gevallen is de planning voor een gedeelte omdat de procedure wordt opgesplitst (de zgn. *bifurcation*, waarover hierna meer).

UNCITRAL Notes

In het begin van de 90er jaren begon men in de wereld van de internationale arbitrage concreter te denken over case-management technieken. De reglementen van arbitrage-instituten gaven de nodige flexibiliteit aan partijen en arbiters, doch de vraag was hoe aan deze flexibiliteit inhoud kon worden gegeven in de praktijk. De United Nations Commission for International Trade Law (UNCITRAL) nam het project ter hand en kwam in 1996 met *Notes on Organizing Arbitral Proceedings*.¹¹

⁸ Eindrapport, p. 80. Het zou voor deze bijdrage te ver voeren in te gaan op de discussie omtrent de zgn. “differentiatie”, het “basismodel” en de “afsplitsingen”, zie Eindrapport p. 95-128.

⁹ Advies van de Nederlandse Vereniging voor de Rechtspraak inzake Asser/Vranken/Groen: Een nieuwe balans. Interimrapport Fundamentele herbezinning Nederlands burgerlijk procesrecht, Den Haag, januari 2004, *Trema* 2004, p. 89-99.

¹⁰ Eindrapport, p. 80-83.

¹¹ Zie <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-notes/arb-notes-e.pdf>.

Dat ging niet zonder slag of stoot omdat met name de Franse en Zwitserse arbitragespecialisten zich tegen het project verzetten. Zij vonden het teveel regelgeving (“*la fureur règlementaire*”) en teveel beïnvloed door het Amerikaanse rechtstelsel. Het eerste bezwaar werd opgelost door de benaming te wijzigen: “Guidelines” werden “Notes”. Het tweede was even slikken voor de francofonen. Hun aarzeling was maar van korte duur. Thans zijn de Notes algemeen aanvaard. Wederom bleek dat de perceptie van “Amerikaanse toestanden” grotendeels op uitzonderingsgevallen en mythen is gebaseerd. Anders gezegd, het is niet altijd verkeerd wat uit de Verenigde Staten komt. Bij nader inzien blijkt “discovery of documents” in de internationale arbitrage goed te werken. Dat geldt ook voor de “cross-examination” van getuigen. Binnen tien jaar tijd heeft zich op die twee gebieden in de internationale arbitrage een totale omwenteling voorgedaan.

De onderwerpen die de *Notes* behandelen zijn:

1. Set of arbitration rules;
2. Language of proceedings;
3. Place of arbitration;
4. Administrative services that may be needed for the arbitral tribunal to carry out its functions;
5. Deposits in respect of costs;
6. Confidentiality of information relating to the arbitration; possible agreement thereon;
7. Routing of written communications among the parties and the arbitrators;
8. Telefax and other electronic means of sending documents;
9. Arrangements for the exchange of written submissions;
10. Practical details concerning written submissions and evidence (e.g., method of submissions, copies, numbering, references);
11. Defining points at issue; order of deciding issues; defining relief or remedy sought;
12. Possible settlement negotiations and their effect on scheduling proceedings;
13. Documentary evidence;
14. Physical evidence other than documents;
15. Witnesses;
16. Experts and expert witnesses;
17. Hearings;
18. Multi-party arbitration;
19. Possible requirements concerning filing or delivering the award.

Een aantal van deze onderwerpen zou ik in het kort hieronder willen bespreken in verband met hun mogelijke relevantie voor het Nederlandse rechtsbedrijf.

Schedule

Het resultaat van de termijnen voor de onderscheiden onderwerpen wordt door het scheidsgerecht in een alomvattend *schedule* vastgelegd. De procedure in de internationale arbitrage is ter vrije bepaling van partijen (partij-autonomie) en bij gebreke van een overeenkomst tussen partijen is de procedure ter vrije bepaling van het scheidsgerecht. Daarbij is deze in alle gevallen onderworpen aan het fundamentele beginsel van hoor en wederhoor. Ofschoon dit alles bijzonder flexibel lijkt te zijn, ziet men in de praktijk vaak dezelfde patronen terug. De meest gehanteerde procesorde ziet er als volgt uit:

- Statement of Claim
- Statement of Defence
- Statement of Reply
- Statement of Rejoinder
- Hearing for Examination of Witnesses and Oral Argument
- Post-Hearing Briefs

In sommige gevallen ziet men ook één schriftelijke ronde gevolgd door de zitting, waarna een schriftelijke vervolgronde plaatsvindt. In andere gevallen is de zitting voor het horen van getuigen gescheiden van de (latere) zitting waarop het pleidooi wordt gehouden.

Dit alles wordt door partijen met het scheidsgerecht op de Preparatory Conference afgesproken. De gekozen procesorde is voornamelijk afhankelijk van het soort zaak en de juridisch culturele achtergrond van de advocaten van de partijen en de arbiters. Die kan heel verschillend zijn, doch het is opvallend dat de gekozen procesordes steeds meer convergeren.

Bifurcation

Regelmatig wordt aan de lijst van de UNCITRAL Notes in de praktijk ook het onderwerp *bifurcation* toegevoegd. Bifurcation ziet op deelbeslissingen. Er zijn drie typen van bifurcation.

Het eerste type betreft het afzonderlijk beoordelen van bepaalde voorvragen, zoals bevoegdheid, toepasselijk materieel recht, verjaring etc. Het tweede type is het gescheiden behandelen van liability (aansprakelijkheid) en quantum (begroting van de schade). Beide typen worden toegepast op grond van de overweging dat het afhangt van de uitkomst van de eerste fase of de volgende fase zal plaatsvinden. Daarmee kunnen tijd en kosten worden bespaard.

Het derde type wordt soms gehanteerd in omvangrijke zaken met veel onderscheiden vorderingen. Ten einde de procedure overzichtelijk te houden, worden vorderingen groepsgewijs behandeld. Het derde type is vooral populair in bouwzaken en overnames met veel claims met betrekking tot “representations and warranties”.

Hier past wel een caveat. Lange tijd werd bifurcation als de oplossing voor goed case-management in internationale arbitrage beschouwd. Meer recentelijk denkt men daarover genuanceerder. Zo blijken arbiters niet altijd gelukkig te zijn met hun gedeeltelijk eindvonnis (dat gezag van gewijsde heeft) wanneer zij het bewijs voor quantum onder ogen krijgen.

ICT

Het digitale tijdperk is vooral van belang voor de onderwerpen nrs. 6 -10 van de Notes. Het is standaard dat brieven en mededelingen per email worden ingediend. De fax en de

bevestigende brief zijn aan het verdwijnen. Memories en producties worden nog wel in “hard copy” overgelegd, doch stevast verzoeken scheidsrechters ook om de elektronische versie (Word of PDF), per email en/of CDRom/DVD. En dat met een hyperlinked inhoudsopgave en in zoekbare vorm. Vijf jaar geleden was dat in de internationale arbitrage nog allemaal nieuw en uitzonderlijk. Tegenwoordig kan het bijna niet meer anders.

Ondanks de aanmoedigingen van de Raad¹² en de Commissie¹³ loopt het Nederlandse rechtsbedrijf op het punt van ICT achter. Het zou toch de normaalste zaak van de wereld moeten zijn dat partijen hun memories en bijlagen ordelijk langs elektronische weg kunnen indienen? En waarom kunnen berichten van en naar de rechter niet via email? In de Verenigde Staten kan het in veel gevallen niet meer anders. Het is allemaal veel efficiënter en spaart ook nog het milieu.

Overlegging van documenten

Bij onderwerp nr. 13 komt de “disclosure of documents” aan de orde (ook wel aangeduid met “discovery” of “production”). Tien jaar geleden wilden de meeste arbiters afkomstig van Continentaal Europa daar nog niet aan. Hoogstens waren zij bereid een verzoek toe te wijzen indien het één nauwkeurig omschreven document betrof. Men was bevreesd voor een Amerikaanse wild west vertoning en “truck loads of documents”. Ook die instelling is thans geheel gewijzigd. Men is tot het inzicht gekomen dat de waarheidsvinding ook in de internationale arbitrage het best gediend is bij de exhibitie van alle relevante documenten, wie van partijen (of zelfs derden) deze ook in bezit mogen hebben.

Bij gelegenheid van de Preparatory Conference wordt dan ook niet zelden overeengekomen dat de IBA Rules on the Taking of Evidence in International Commercial Arbitration van 1 juni 1999 tot leidraad zullen dienen.¹⁴ De IBA Rules zijn niet beperkt tot één document, doch kunnen ook betreffen “a narrow and specific requested category of documents that are reasonably believed to exist” (art. 3(a)). De verzoeker moet ook aangeven “how the documents requested are relevant and material to the outcome of the case”. Ontbreekt “relevance and materiality” dan wordt het verzoek afgewezen. Zo ook indien een van de in de IBA Rules opgesomde bezwaren zich voordoet (waaronder “privilege”, “unreasonable burden to produce” en “confidentiality”, zie art. 9(2)).

De vraag die op de Preparatory Conference wordt gesteld, is niet langer of documenten moeten worden overgelegd, doch wanneer. Grosso modo zijn er twee systemen. De eerste is dat voordat de Statement of Claim wordt ingediend, een ronde van wederzijdse “disclosure of documents” plaatsvindt. De ratio van dit systeem is dat de eiser en de verweerder zijn Statement of Claim resp. Statement of Defence pas naar behoren kan

¹² “Jaarplan voor de rechtspraak 2005”, *supra* n. 2, p. 15.

¹³ Eindrapport 2006, p. 86.

¹⁴ Zie <http://www.ibanet.org/images/downloads/IBA%20rules%20on%20the%20taking%20of%20Evidence.pdf>.

opstellen en onderbouwen wanneer hij de relevante documenten van de wederpartij in zijn bezit heeft. Het tweede systeem is dat iedere partij de Statement of Claim resp. Statement of Defence indient op basis van de documenten die in zijn bezit zijn, en daarna voor de beweerdelijk ontbrekende documenten een wederzijdse disclosure of documents wordt ingelast. De ratio van het tweede systeem is het vooropstellen van het voortvarend verloop van de procedure gekoppeld aan de overweging dat een disclosure waarschijnlijk weinig nieuws zal opleveren.

Overigens ligt het zwaartepunt van het overleggen van documenten in de internationale arbitrage bij de Statement of Claim en Statement of Defence. De documenten die worden overgelegd bij de Statement of Reply en Statement of Rejoinder zijn veeleer bedoeld om eerdere documenten cq. stelling te weerleggen (zgn. “rebuttal documents”).

In dit verband heeft de Commissie het naar mijn mening bij het rechte eind wanneer zij opmerkt: “De vraag is actueel of ons procesrecht niet beter geëquipeerd dient te zijn ten aanzien van de gedwongen ‘disclosure of documents’.”¹⁵ Helaas kijkt de Commissie slechts naar het Engelse recht en het Europese ontwerp van de werkgroep-Storme van 1994. Sedertdien heeft het recht en de praktijk van de internationale arbitrage zich zodanig ontwikkeld, dat mijns inziens een flexibel alternatief kan worden geboden voor de achterblijvende Nederlandse rechtspraktijk.

Getuigen

Getuigenbewijs in de internationale arbitrage verloopt anders dan ten overstaan van de Nederlandse rechter. De gangbare praktijk is af te spreken dat getuigen een schriftelijke verklaring afgeven en dat deze getuigen vervolgens mondeling worden gehoord op de zitting. Het mondeling verhoor vindt heden ten dage meestal plaats op basis van “cross-examination”. Dat bestaat uit drie fasen: (1) direct examination (in Engeland: “examination in chief”) waarin de advocaat van de partij die de getuige voortbrengt vragen aan de getuige stelt; deze vragen mogen geen “leading questions” zijn; (2) cross-examination, waarbij deze beperking niet geldt; en (3) redirect examination (in Engeland: “re-examination”) waarin alleen vragen mogen worden gesteld die verband houden met de zaken die tijdens de “cross-examination” aan de orde zijn gekomen. Arbiters kunnen ook vragen stellen (en doen dat ook, zij het met de nodige terughoudendheid, en op gepaste momenten). Het mondeling verhoor wordt in de meeste gevallen door stenografen (“court reporters”) verbatim vastgelegd. Fase (1) wordt vaak vervangen door de hiervoor genoemde schriftelijke getuigenverklaring.

De verschillen met de Nederlandse rechtspraktijk zijn enorm. Internationale arbitrage kent geen “arbiter-commissaris”. Alle arbiters die over het geschil inhoudelijk oordelen zijn ook bij het getuigenverhoor aanwezig. Voor de beoordeling van het getuigenbewijs maakt dat mijns inziens een wezenlijk verschil. De vragen worden door de advocaten van partijen gesteld, en niet (in de eerste plaats) door de arbiter. De advocaten van de partijen weten doorgaans beter welke vragen moeten worden gesteld. In de Nederlandse praktijk stelt de RC tegenwoordig de advocaten van partijen in staat om ook een of meer

¹⁵ Eindrapport 2006, p. 71.

vragen aan een getuige te stellen. Dat heeft echter niets van doen met een adequate “cross-examination” omdat deze bestaat uit een opbouw van vragen. En tenslotte bestaat het verslag van het getuigenverhoor, het proces-verbaal, uit een door de RC geformuleerde samenvatting van hetgeen hij of zij meent dat de getuige heeft verklaard dat vervolgens door de griffier wordt opgesteld en na goedvinden van de getuige wordt ondertekend. Deze uiterst kostbare en inefficiënte methode is naar mijn mening volkomen achterhaald. Indien er iets van internationale arbitrage kan worden geleerd, dan is het wel op het gebied van het getuigenverhoor.

De waarde die internationale arbiters aan het getuigenbewijs toekennen wijzigt zich thans ook. Tot voor kort vonden met name Continentaal Europese arbiters het mondeling bewijs ondergeschikt aan het schriftelijk bewijs. Thans komt men tot het inzicht dat een geschil tussen mensen afspeelt en niet tussen papieren. En inderdaad, een geschil wordt vaak veel inzichtelijker indien de hoofdrolspelers hun verhaal kunnen vertellen. Getuigenverhoren, mits goed geleid, kunnen dan ook bepalend zijn voor de uitkomst van het geschil.

De getuige-deskundige (“expert witness”) treedt in vele internationale arbitrages op. In veel mindere mate geldt dat voor, door het scheidsgerecht benoemde, deskundigen omdat arbiters er meestal met de getuige-deskundigen van partijen uitkomen. Ook bij internationale arbiters bestaat een gezonde achterdocht tegen het “beter nadenken” van deskundigen wanneer zij daarvoor betaald worden. Dat gezegd zijnde, kunnen – in het bijzonder technische en financiële – getuige-deskundigen van nut zijn bij de oordeelsvorming van arbiters. Op de Preparatory Conference kan worden afgesproken hoeveel getuige-deskundigen zullen worden voorgebracht, wanneer hun rapporten zullen worden ingediend, en hoe zij ter zitting zullen getuigen (afzonderlijk of gezamenlijk, de zgn. “hot-tubbing of experts”).

Zitting

Onderwerp nr. 17 van de *Notes* vermeldt “Hearings”. Daaronder vallen een aantal deelonderwerpen:

- (a) Decision whether to hold hearings;
- (b) Whether one period of hearings should be held or separate periods of hearings;
- (c) Setting dates for hearings;
- (d) Whether there should be a limit on the aggregate amount of time each party will have for oral arguments and questioning witnesses;
- (e) The order in which the parties will present their arguments and evidence;
- (f) Length of hearings;
- (g) Arrangements for a record of the hearings;
- (h) Whether and when the parties are permitted to submit notes summarizing their oral arguments.

In dit opzicht zijn de *Notes* in lijn met hetgeen de Commissie opmerkt over case-management en de mondelinge behandeling:

“Het systeem van incidenten in de dagvaardingsprocedure zal moeten worden vervangen door een systeem waarin processuele complicaties in het overleg tussen partijen en de rechter aan de orde worden gesteld. De mondelinge behandeling dient gedegen te worden voorbereid. Partijen onderling en partijen en rechter ten opzichte van elkaar mogen verwachten dat tijdig voor de zitting de informatie wordt verstrekt die een zo volledig mogelijk beeld van de standpunten en bewijsmogelijkheden schept. Van partijen en rechter wordt dus een actieve communicatie voor de zitting verwacht over wat nog nodig is om deze efficiënt te laten verlopen. De mondelinge behandeling moet structureel ruimte bieden aan partijen om hun standpunten uiteen te zetten.”¹⁶

Aan het verhuizen van de werkzaamheden van de schrijftafel van de rechter naar de mondelinge behandeling (waaronder ook de comparitie) wijdt de Commissie behartigswaardige woorden die opvallend veel gelijkenis tonen met hetgeen thans gangbaar is in de internationale arbitrage.¹⁷

De planning voor de zitting vindt dus al op de Preparatory Conference plaats.¹⁸ Dat lijkt een aantrekkelijker systeem dan het moeten wachten tot na de conclusie van dupliek voor het vragen van pleidooi, dat nog eens vele maanden later gaat plaatsvinden.

In veel gevallen wordt één à twee weken vóór de zitting met partijen een telefonische “pre-trial conference” gehouden. Deze conference is nuttig voor het vaststellen van de organisatorische details van de zitting. Naar mijn mening zou een dergelijke telefonische conferentie, die veelal niet langer dan 30 minuten duurt, ook thans voor de Nederlandse overheidsrechter nuttig kunnen zijn. Te vaak tasten advocaten in het duister met betrekking tot de vraag wat van hen op de zitting wordt verwacht.

Slotopmerkingen

Meer en meer blijkt thans het uitgangspunt in Nederland aanvaard te worden dat een zaak in een vroeg stadium aan een zaaksrechter wordt gekoppeld die vervolgens voor het verdere verloop van de procedure verantwoordelijk is. De huidige wettelijke regeling biedt daartoe de ruimte. Door middel van art. 21 Rv heeft de wetgever de rechter willen legitimeren om partijen tot bespoediging van de procedure te manen en de rechter een richtsnoer willen geven voor diens handelen in de procedure.¹⁹ De wetgever benadrukt dat een actievere rol van de rechter onontbeerlijk is voor de bevordering van de efficiëntie en doelmatigheid van het procesrecht.²⁰ Het landelijk Rolreglement bepaalt in

¹⁶ Interimrapport, p. 91.

¹⁷ Eindrapport, p. 84-86.

¹⁸ Een internationale arbitrage zonder zitting (“documents only”) komt in de internationale arbitrage haast niet voor.

¹⁹ Herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg, *Kamerstukken II 1999/2000*, 26855, nr. 5, p. 20 (NV II).

²⁰ *Kamerstukken II 1999/2000*, 26855, nr. 5, p. 21 (NV II).

art. 1.3 dat partijen een van dit reglement afwijkende procesvoering kunnen voorstellen.²¹ Ook de Raad wijst erop dat het wettelijk kader in beginsel voldoende handvatten biedt voor de verantwoordelijkheid van de rechter om toe te zien op een voortvarend, efficiënt en effectief verlopend proces: namelijk de comparitie van partijen, art. 22 Rv. En het beginsel van de lijdelijkheid van de rechter is geen excuus voor de rechter zich niet actiever met de efficiëntie van de procedure in te laten. Ingevolge art. 24 Rv betreft de lijdelijkheid de omvang van het geschil, en dus niet de procedure.

Naar de mening van de Raad zou de rechter in een aantal gevallen in staat moeten worden gesteld beter invulling te geven aan zijn regiefunctie.²² Het ontbeert de rechters aan voldoende praktijkvoorbeelden hoe de regiefunctie kan worden vervuld. In dat opzicht zouden de rechters ook hun inspiratie kunnen putten uit de ervaringen die in de internationale arbitrage zijn opgedaan met de Preparatory Conference. Wellicht zijn deze niet allemaal bruikbaar, doch zij tonen aan dat een efficiënte en doelgerichte procedure mogelijk is indien de rechter daarvoor openstaat. Ook in de internationale arbitrage was er in het begin weerstand tegen het actiever begeleiden van procedures. Nadat arbiters het een aantal keren in praktijk hadden gebracht, bleek het veel minder moeilijk dan gedacht, en belangrijker nog, veel aantrekkelijker voor zowel de arbiter als de procespartijen.

²¹ Het gezamenlijk voorstel van partijen moet vóór de eerste rol datum zijn gedaan. Nadien is kennelijk een overeenkomst tussen partijen ten aanzien van de wijze en termijnen van procesvoering niet meer mogelijk volgens het Rolreglement.

²² *Advies van de Raad voor de Rechtspraak aan de minister van justitie inzake het Eindrapport Commissie fundamentele herbezinning Nederland burgerlijk procesrecht* (advies van 14 maart 2007, RvdR 2007/04), p. 4.